

ANBRINGELSER I PLEJEFAMILIER

Når et barn anbringes i en plejefamilie, sker det for at sikre en positiv udvikling for plejebarnet. Det danske anbringelsessystem bør dog skabe bedre betingelser for, at et trygt tilknytningsforhold imellem plejebørn og plejeforældre kan udvikles.

Når vi anbringer børn i plejefamilie, håber vi som professionelle på, at et stabilt og trygt plejemiljø kan kompensere for disse børns belastede familiebaggrund ved at bidrage til, at de får bedre udviklingsbetingelser end dem, de kommer fra. Anbragte børn udgør en ekstraordinært socialt udsat del af den danske børnebefolkning, og ideelt set håber vi også på, en anbringelse uden for hjemmet i sidste ende kan være med til at bryde den negative sociale arv.

På trods af gode intentioner er realiteterne dog, at vi gennem mange år har anbragt børn uden for hjemmet uden at vide meget om effekten og kvaliteten af sådan en intervention set i relation til det anbragte barns udvikling.

Derfor vakte det stor forundring, da Socialforskningsinstituttet i 2003 på baggrund af en forskningsoversigt konkluderede, at selv langtidsanbringelser ikke formår at bringe gruppen af anbragte børn og unge op på niveau med deres jævnaldrende i almindelighed. Snarere ser det ud til, at langvarigt anbragte børn efter anbringelsen er bragt på linje

med den del af den danske børnebefolkning, der er socialt dårligst stillet (Egelund & Hestbæk, 2003).

Ud fra fejludviklingspsykologien kan man sige, at det at være anbragt uden for hjemmet konstituerer en afgørende risikofaktor for fejludvikling. I Danmark er 46 % af alle anbragte børn og unge anbragt i plejefamilier, som er den mest anvendte anbringelsestype i Danmark (Danmarks Statistik, 2004). Der er derfor i høj grad brug for at rejse spørgsmålet om, hvornår en anbringelse i en plejefamilie er af sådan en kvalitet, at den imødekommer de ekstraordinære behov, anbragte børn har, og bidrager til en mere positiv udvikling for plejebarnet.

Forskning på området

Hvad er det egentlig, man giver børn, når de anbringes i en plejefamilie? Børn, der anbringes i en plejefamilie, får først og fremmest en stabilitet og forudsigelighed, som de sjældent er vant til, men måske endnu vigtigere får de også nye omsorgspersoner – plejeforældrene.

Adskillige forskere, der undersøger

MODELFOTO: BAM/SCANPIX

plejebørns udvikling, argumenterer for, at kvaliteten af relationen imellem plejeforældrene og plejebørnene (plejerelationen) er en afgørende faktor, der kan påvirke og forandre disse børns udviklingsbane (Dozier 2002, Fisher et al. 1999). Men hvordan er det muligt at vurdere og evaluere kvaliteten af plejerelationen?

Inden for udviklingspsykologien har John Bowlbys tilknytningsteori og Mary Ainsworths empiriske validering af denne de sidste årtier tydeliggjort, at tilknytningens kvalitet imellem børn og deres nærmeste omsorgspersoner er en relationel kvalitet, der har afgørende betydning for børns socioemotionelle udvikling. Adskillige empiriske studier har dokumenteret, at et trygt tilknyttet mor-barn-forhold er en forløber for en positiv udviklingsbane i forhold til barnets selvværd, empati, evne til at danne venskaber og lignende. (Thompson, R.A. 1999).

Forskellige tilknytningsstudier har også demonstreret, at et trygt tilknytningsforhold til en stabil og emotionelt

engageret voksen i barnets netværk uden for familien kan fungere som en buffer imod barnets højrisikobaggrund. Ege-land, Jacobvitz, and Sroufe (1988) fandt eksempelvis, at de voksne, der som barn havde et trygt forhold til en anden voksen uden for familie, var dem, som bedst var i stand til at bryde en misbrugscirkel. Tilknytningskvaliteten i plejerelation kan derfor være afgørende, når vi ønsker, at en plejeanbringelse skal bidrage til en bedre udvikling for det anbragte barn.

Til forskel fra når børn anbringes i institutioner, har plejebørn, der anbringes i familiepleje, netop mulighed for at danne selektive tilknytninger, da de kun får to nye omsorgspersoner. Det springende punkt er dog, om plejeforældre er i stand til at danne et trygt tilknytningsforhold til plejebørn, som ofte på grund af dårlige opvækstvilkår medbringer et utrygt tilknytningsmønster (Fish, M., 2001).

Mary Dozier, som forsker i plejerelationen, fandt i et sample med 50 plejebørn i alderen 6 til 24 måneder, at de efter tre måneder i plejefamilien (uanset

hvor gammel barnet var, da det blev anbragt) havde udviklet et tilknytningsmønster, som korresponderede med deres plejemors tilknytningsmønster (Dozier et al., 2001).

Dette empiriske fund understøttes af Steele et al.'s (2003) undersøgelse af 63 adopterede plejebørn i alderen 4 til 8 år, som fandt en signifikant sammenhæng mellem plejebørns emotionelle temaer i en historiefuldendelsestest og plejeforældrens tilknytningskvalitet målt med AAI. I de narrative, hvor plejebørnene havde trygt tilknyttede plejeforældre, blev omsorgspersonerne beskrevet som nogen, barnet kunne bruge, hvis man var ked af det, stresset eller bange. (Se Blom 2005 for en detaljeret redegørelse af de studier, som analyserer plejerelationen).

Det særligt interessante er dog, at adskillige undersøgelser dokumenterer, at et trygt tilknyttet plejeforhold påvirker plejebørnene i en positiv udviklingsbane. Disse studier fandt fx, at et trygt tilknyttet plejeforhold spillede positivt ind i forhold til plejebarnets adfærdsmæssi- ▶ ▶ ▶

MODELFOTO: BAM/SCANPIX

► ► ► ge og emotionelle tilpasning, skoleindlæring og evnen til at reflektere over andres handlinger på en sammenhængende måde (Schofield 2002, Marcus 1991, Rushton et al., 2003). For at sikre en god kvalitet af en plejefamilieintervention er det derfor vigtigt, at det er plejeforældre, der er trygt tilknyttet, som foretrækkes i rekrutteringsfasen.

Igennem et fejludviklingsperspektiv kan et trygt tilknyttet plejeforhold fungere som en beskyttelsesfaktor imod plejebarnets højrisikobaggrund. Men det danske anbringelsessystemet opstiller dog nogle meget vanskelige betingelser og hindringer for, at et plejebarn kan få det optimale udbytte ud af en plejeanbringelse. Eksempelvis har plejeforældre kun meget begrænset juridisk indflydelse på plejebarnet, mens det er i pleje, og ved en hjemsendelse er der ingen juridiske forhold, som muliggør, at plejeforældre og plejebarnet rent faktisk kan bevare det tilknytningsforhold, der måtte være dannet.

Intentionen med en anbringelse uden

for hjemmet er ifølge loven om social service, at anbringelsen kun skal være midlertidig, og det overordnede mål er en genforening imellem plejebarnet og dets biologiske forældre. Det vil altså sige, at vi beder plejeforældre om at knytte sig til deres plejebarn, give det omsorg og støtte, uden at de ved, hvor længe barnet vil være i deres pleje. Plejereationen har i Danmark derfor nogle meget vanskelige præmisser at fungere under, hvilket i høj grad skal forstås ud fra den tilgang, vi i Danmark har til begrebet *psykologisk forældreskab*.

Danmark og USA

Der er ingen tvivl om, hvem der er plejebarnets biologiske forældre, men hvorvidt plejeforældre kan blive plejebarnets psykologiske forældre, er heftigt blevet debatteret mellem to forskellige psykologiske traditioner – den behovs- og den objektrelationsteoretiske.

Ifølge den behovsteoretiske tilgang defineres det psykologiske forældreskab som de omsorgspersoner, der på

en engageret, gensidig og kærlig måde tilfredsstiller barnets behov på en kontinuerlig dag-til-dag-basis. I en behovsteoretisk optik kan plejeforældre over tid blive barnets psykologiske forældre. De biologiske forældre er erstattelige, og der tales for, at der udvikles et stærkt emotionelt bånd imellem plejebørn og plejeforældre, og at der tilstræbes minimal kontakt til de biologiske forældre. Det er på baggrund af den behovsteoretiske forståelse af psykologisk forældreskab, at "permanency planning" i USA har taget form. Det centrale i permanency planning er, at der arbejdes med langvarige anbringelser, og at plejefamilierne opfordres til at adoptere deres plejebørn.

I modsætning til dette kan man i en fortolkning af principperne i serviceloven spore, at det i Danmark hovedsagelig er den objektrelationsteoretiske forståelse af psykologisk forældreskab, som har været dominerende. Ud fra denne tankegang defineres barnets psykologiske forældre som dem, barnet interagerede med i de første leveår (Brønserud,

S., & Dessau, M.L., 2001). Spædbarnet udvikler indre objekter af de gentagne interaktioner med dets forældre, og det er igennem dette tidlige samspil, at barnets identitet dannes.

Ud fra denne forståelse kan de biologiske forældre aldrig erstattes af plejeforældrene, når først barnet har dannet indre objekter af sine forældre. I Danmark arbejdes der derfor på, at relationen mellem barnets biologiske forældre og barnet bevares og støttes under en anbringelse, hvilket eksempelvis afspejles ved servicelovens § 57.

I stedet for at diskutere, om plejeforældre kan blive plejebarnets psykologiske forældre, kan man fra et tilknytningsperspektiv og fra et barneperspektiv argumentere for, at der i den danske anbringelsespraksis er en for ensidig prioritering af det biologiske forældreskab, frem for at betone barnets selektive tilknytningsforhold. Tilknytningsforskningen peger på vigtigheden af, at der bliver skabt nogle bedre muligheder for, at plejebarnets selektive til-

knytningsforhold til plejeforældrene støttes og bevares.

Udfordringer for plejere relationen

Da jeg i mit speciale (Blom 2005) ønskede at få et indblik i de forhindringer og udfordringer, som kendetegner anbringelser i plejefamilier, lavede jeg en mindre, kvalitativ undersøgelse. Igennem seks dybtgående kvalitative interview med familieplejekuratorer, som har daglig kontakt og fører tilsyn med plejefamilier, blev flere problemstillinger ved anbringelser i plejefamilier tydelige. Et forhold, som blev problematiseret, var, at der hos plejeforældre og plejebørn hersker stor usikkerhed om, hvilken form for relation de skal have, og hvilken funktion plejeforældre skal spille i plejebarnets liv. En familieplejekurator fortalte, at flere plejeforældre var blevet usikre, når deres plejebørn var begyndt at kalde dem "mor og far". Var det nu hensigtsmæssigt?

Der efterspørges en bedre terminologi in-

Baggrund

Interesserede kan ved henvendelse på anneblom@webspeed.dk få fremsendt den specialeafhandling, der ligger som baggrund for artiklen.

MODELFOTO: BAM/SCANPIX

- ▶ ▶ ▶ den for plejefamilieinterventionen, som i højere grad afspejler den funktion, plejefamilien skal have i plejebarnets liv. Her kunne Danmark fx lade sig inspirere af Sverige, der sondrer mellem den inklusive og den eksklusive plejefamilie, alt efter om plejefamilien skal fungere som supplement til plejebarnets biologiske familie, eller om den skal erstatte plejebarnet biologiske familie.

Den kvalitative undersøgelse tydeliggjorde også plejeforældrenes usikkerhed i forhold til, hvordan de skal håndtere, hvis plejebarnet pludselig blev hjemsendt. En familieplejekurator berettede om en plejefar, der ville sidestille en hjemsendelse af sit plejebarn med en begravelse, da han ikke kunne være sikker på at få barnet at se igen. I tråd med dette er der undersøgelser, der peger på, at når først plejeforældre har prøvet at miste et plejebarn, som de har knyttet sig til, har de sværere ved at engagere sig følelsesmæssig og knytte sig til det næste plejebarn (Ackerman & Dozier, in prep., Ponciano, 2001). Dette indikerer, at det

kan være følelsesmæssigt belastende at være plejeforældre i Danmark under sådanne usikre forhold.

Tilbage i 1980'erne omgik man dette ved at råde plejeforældre til ikke at knytte sig til deres plejebørn, da både de og børnene ville lide stor skade, når de blev skilt fra hinanden igen ved en eventuel hjemsendelse. I dag peger udviklingspsykologien på, at det er vigtigt, at barnet tilbydes en god relation, mens det er i pleje, på trods af at relationen vil blive brudt igen. Dog er der i høj grad brug for mere støtte i form af supervision til plejeforældre og plejebørnene i forhold til at håndtere en eventuel adskillelse.

Hvis en anbringelse i en familiepleje

skal skabe bedre udviklingsbetingelser for plejebarnet, peger et tilknytningsteoretisk perspektiv på, at der bør skabes bedre betingelser i serviceloven for, at den relation, der udvikles mellem plejebørn og plejeforældre, kan bevares og udnyttes ved en hjemsendelse af barnet. Dertil burde plejefamilier støttes professionelt med supervision, når de modtager et plejebarn, så muligheden for, at en tryk tilknytning mellem plejebarnet og plejeforældrene kan realiseres. På den måde ville en plejeanbringelse blive af sådan en kvalitet, at den kan fungere som en beskyttelsesfaktor imod plejebarnets risiko for fejludvikling.

Anne Blom Corlin, cand.psych.

Referencer:

- Ackerman, J.P., & Dozier, M. (in prep.). The influence of foster parent investment on Children's representations of self and attachment figures. University of Delaware.
- Blom (2005). *The Quality of Foster Relationships in a Danish Context*. Speciale ved Københavns Universitet.
- Brønserud, S., & Dessau, M.L. (2001). *Anbringelse af børn i familiepleje – At navigere i en kompleks virkelighed*. Dafolo Forlag.
- Dozier, M., Albus, K., Fisher, P.A., & Sepulveda, S. (2002) Interventions for foster parents: implications for developmental theory. *Development and Psychopathology*, 14, 843-860.
- Dozier, M., Stovall, K.C., Albus, K.E., & Bates, B. (2001) Attachment in infants in foster care: the role of caregiver state of mind. *Child Development*, 72, 1467-1477.
- Egelund, T., & Hestbæk, A. (2003). *Anbringelser af børn og unge uden for hjemmet, en forskningsoversigt*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Fisher, P.A., Ellis, H.B., & Chamberlain (1999). Early Intervention Foster Care: A Model for Preventing Risk in Young Children who have been maltreated. *Children services: social policy, research, and practice*, 2 (3), 159-182.
- Marcus, R.F. (1991). The attachment of children in foster care. *Genetic, Social, & General Psychology Monographs*, 117, 365-394.
- Ponciano, L., H. (2001). Attachment relationships in Foster care: Contributions of the child, the foster mother and the foster home. A dissertation submitted the degree Doctor of Philosophy in Education.
- Rushton, A., Mayers, D., Dance, D., Quinton, D. (2003). Parenting late-placed children: the development of new relationship and the challenge of behavioral problems. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 8, 389-400
- Schofield, G. (2002). The significance of a secure base: a psychosocial model of long-term foster care. *Child and Family Social Work*, 7, 259-272.
- Steele, M., Hodges, Kaniuk, J., Hillman, S., & Henderson, K. (2003). Attachment representations and adoption: Associations between maternal states of mind and emotion narratives in previously maltreated children. *Journal of Child Psychotherapy*, 29, 187-205.
- Thompson, R.A. (1999). Early attachment and later development. In J. Cassidy & P. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment* (pp. 265-286). New York: Guilford.